

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نپاشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Iran's M.

آئینه ایران

بهرام رحمانی
۲۹ جنوری ۲۰۲۳

حمله به سفارت جمهوری آذربایجان در تهران

و سابقه مناقشه جمهوری اسلامی ایران با جمهوری آذربایجان!

روز جمعه ۷ بهمن ۱۴۰۲-۲۷ ژانویه ۲۰۲۳، ساعت حدود ۸ صبح به وقت محلی، یک فرد مسلح به سفارت جمهوری آذربایجان در خیابان پاسداران در شمال تهران حمله کرد.

مقامات جمهوری اسلامی ادعا می‌کنند که این حمله دلایل شخصی داشته اما مقامات جمهوری آذربایجان تاکید دارند که این یک حمله تروریستی بوده است.

طرح ادعاهای مقامات جمهوری اسلامی، در حالی است که یک ویدیوی منتشر شده از دوربین‌های مدار بسته سفارت نشان می‌دهد فردی با خودرو شخصی به عقب خودرو سفارت آذربایجان کوبیده و بعد از دست تکان دادن به مامور پلیس ایران مقابل سفارت، با مسلسل وارد سفارت شده و اقدام به تیراندازی می‌کند.

در جریان این حمله یک مامور آذربایجانی حفاظت سفارت باکو کشته و دو نفر زخمی شدند.

فیلم دست تکان دادن فرد مهاجم به پلیس ایرانی محافظ سفارت باکو در تهران به صورت گسترده‌ای در رسانه‌های آذربایجان بازتاب یافته است.

برخی از رسانه‌های جمهوری آذربایجان با استناد به منابع امنیتی دست داشتن «نیروهای اطلاعاتی ایران» در این حادثه را رد نکرده‌اند، از جمله خبرگزاری «رپورت» با استناد به منابع امنیتی جمهوری آذربایجان گزارش داده است که این پنجمین تهاجم به سفارت باکو طی دو سال گذشته بوده است.

بر اساس فیلم* و تصاویری که رسانه‌های ایران منتشر کردند یک خودرو پرآید به پشت ماشین‌های که مقابل در سفارت جمهوری آذربایجان پارک شده بوده و احتمالاً از خودروهای سفارت بوده، می‌کوبد.

پس از آن سرنشین خودرو پرآید پیاده شده و با اسلحه به داخل سفارت می‌رود.

در این حمله به سفارت جمهوری آذربایجان در تهران، مسئول حفاظت سفارت کشته و دو مامور حفاظت دیگر مجروح شدند. رییس پلیس تهران، ادعا کرد که عامل این حمله دلایل «شخصی» بوده است.

اما الهام علی‌اف، رییس جمهور آذربایجان، ساعتی پس از این اتفاق در توییتری نوشت: «اقدام تروریستی انجام شده علیه سفارت کشورمان در تهران را قاطعانه محکوم می‌کنم.»

رئیس جمهوری آذربایجان از مسئول حفاظت سفارت که در این حمله کشته شد یاد کرد، گفت که او جانش را در راه حفاظت از سفارت و کارکنان آن فدا کرد. علی‌اف با خانواده او ابراز همدردی کرد.

علی‌اف گفت: «ما خواستار آن هستیم که این اقدام تروریستی هر چه سریع‌تر بررسی و عوامل آن مجازات شوند. حمله تروریستی به نمایندگی‌های دیپلماتیک غیرقابل قبول است.»

تروریستی خواندن این حمله در حالی است که حسن رحیمی، رئیس پلیس تهران پیش‌تر گفته بود که «در تحقیقات اولیه فرد مهاجم انگیزه خود را مشکلات شخصی و خانوادگی اعلام کرده» است.

وزارت امور خارجه جمهوری آذربایجان نیز با انتشار اطلاعیه‌ای اعلام کرد: صبح امروز در پی حمله مسلحانه به سفارتخانه این کشور در تهران مسئول امنیتی (اورخان عسگروف) کشته و دو تن از محافظان زخمی شدند.

در پی حمله به سفارت جمهوری آذربایجان در تهران، وزارت خارجه این کشور در بیانیه‌ای اعلام کرد که یک فرد با اسلحه کلاشنیکف به سفارت حمله کرده است و رئیس حفاظت سفارت باکو را کشته و دو محافظ دیگر سفارت هم زخمی شدند. حال مجروحان رضایت‌بخش گزارش شده است.

الهام علی‌اف، رئیس جمهوری آذربایجان تیراندازی در سفارت این کشور در تهران را یک «حمله تروریستی» خواند و خواستار تحقیقات فوری شد.

سخن‌گوی وزارت خارجه جمهوری آذربایجان «کمپین‌های اخیر ضد جمهوری آذربایجان را که در رسانه‌های ایران به راه افتاده» تشویق کننده چنین حمله‌ای دانست.

جمهوری آذربایجان پس از این حمله اعلام کرد که در حال تخلیه کارکنان سفارت خود در تهران است و سخن‌گوی وزارت خارجه جمهوری آذربایجان گفت: «تمام مسئولیت این حمله بر عهده ایران است.»

جمهوری آذربایجان دولت ایران را به «بی‌توجهی» به هشدارهای مداومش متهم کرد. وزارت خارجه جمهوری آذربایجان از احضار سفیر ایران در باکو برای انتقال دولتش از حمله به سفارت این کشور در تهران و برنامه‌ریزی برای خارج کردن کارکنانش از تهران خبر داد.

در بیانیه شدیدالحن وزارت خارجه جمهوری آذربایجان به «کمپین ضد» این کشور در ایران اشاره شده و بدون ذکر جزئیات، تهران را به «نادیده گرفتن طولانی‌مدت» درخواست دولت آذربایجان برای تقویت امنیت سفارت این کشور در تهران متهم کرد.

در بیانیه وزارت خارجه جمهوری آذربایجان آمده: «متأسفانه، اقدام تروریستی اخیر نشانگر تبعات جدی بی‌توجهی به درخواست‌های مداوم ما در این رابطه است.»

پیش‌تر خبرگزاری آفا، از رسانه‌های اصلی در جمهوری آذربایجان از احضار عباس موسوی، سفیر ایران به وزارت خارجه جمهوری آذربایجان در باکو خبر داده بود.

بر اساس این گزارش، به نماینده ایران گفته شده که چنین حملاتی به مراکز دیپلماتیک غیرقابل قبول است و وظیفه دولت ایران بوده که ساختمان سفارت را در مقابل چنین حملاتی محافظت کند و امنیت آن‌ها را تضمین کند.

بر اساس گزارش خبرگزاری آفا در جلسه با سفیر جمهوری اسلامی ایران به آن‌چه که «کارزار برنامه‌ریزی شده ضد جمهوری آذربایجان در ایران» گفته شده اشاره شده است.

در بیانیه دوم که توسط دولت آذربایجان انتشار یافت نیز تاکید شد که جمهوری اسلامی باید به تعهداتش در راستای «تضمین امنیت سفارت و ایمنی کارکنان آن بر اساس کنوانسیون وین» عمل می‌کرده است.

در این بیانیه تذکر داده شد که پیش از این نیز «تلاش‌هایی برای تهدید سفارت» جمهوری آذربایجان در ایران، انجام شده بود.

آیهان حاجی‌زاده، سخنگوی وزارت امور خارجه این کشور هم از قصد آذربایجان بر تخلیه سفارت خود در تهران خبر داد.

مجلس جمهوری آذربایجان اعلام کرد که مسئولیت حمله به سفارت این کشور متوجه جمهوری اسلامی است. بنابر اعلام مجلس این کشور، پس از به راه افتادن «کمپین‌ها علیه جمهوری آذربایجان» در ایران باید اقدامات پیشگیرانه در برابر حملات احتمالی به نمایندگی‌های دیپلماتیک این کشور انجام می‌شد.

فرد مهاجم

حسین رحیمی، رییس پلیس تهران از اولین دقایق این حمله گفت که ضارب «با دو فرزند خردسال خود» به سفارت حمله کرده است. اما در تصاویر منتشر شده اثری از این کودکان دیده نمی‌شود.

به نقل از یکی از کارکنان سفارت جمهوری اسلامی هم گفته شده که در خودرو پراید یک زن هم بوده است. رسانه‌های ایران به نقل از پلیس ایران گزارش دادند که ضارب که بازداشت شده است «انگیزه شخصی داشته است.» خبرگزاری ایسنا، نوشته «در تحقیقات اولیه متهم» مدعی شده: که فروردین ماه امسال همسرش «به سفارت آذربایجان در تهران مراجعه کرده و دیگر به خانه مراجعه نکرده است.»

بر اساس این ادعا این شخص گفته که بارها به سفارت جمهوری آذربایجان مراجعه کرده و هیچ پاسخی دریافت نکرده و او تصور می‌کرده که همسرش در سفارت جمهوری آذربایجان در تهران است و حاضر به دیدن او نیست.

مرکز رسانه قوه قضاییه چند ساعت پس از این حمله اعلام کرد که فردی که به سفارت جمهوری آذربایجان در تهران حمله کرده است «در تاریخ ۲۹ فروردین امسال شکایتی مبنی بر مفقودی همسرش را در ارومیه ثبت کرده است.»

دستگاه قضایی جمهوری اسلامی ایران می‌گوید که همسر این فرد اهل شهر باکو بوده است. قوه قضاییه جمهوری اسلامی ایران می‌گوید که پس از پیگیری و مشخص شدن اینکه همسر این شخص به جمهوری آذربایجان بازگشته است پرونده این موضوع در ایران بسته می‌شود و این شخص از طریق وزارت خارجه و سفارت جمهوری آذربایجان مساله را دنبال می‌کرده است.

اما برخی رسانه‌های جمهوری آذربایجان این روایت را رد کردند و گفتند که مسئولان جمهوری اسلامی قصد «پنهان کردن» نیت اصلی ضارب را دارند.

خبرگزاری‌های آذربایجانی، حتی فیلمی از لحظه ورود فرد مسلح منتشر کرده‌اند که چند نکته قابل توجه دارد. مهاجم با خودرو به خودروی جلویی می‌کوبد و سپس با اسلحه از مقابل کیوسک پلیس دیپلماتیک وابسته به نیروی انتظامی عبور

می‌کند و وارد سفارت می‌شود. از زمان تصادف تا بعد از ورود به سفارت و تیراندازی، ده ثانیه طول می‌کشد اما مامور پلیس هیچ واکنشی نشان نمی‌دهد.

مولود چاووش‌اوغلو، وزیر خارجه ترکیه هم حمله صبح روز جمعه به سفارت جمهوری آذربایجان در تهران را محکوم کرد. چاووش‌اوغلو در حساب توئیتر خود ضمن ابراز همدردی با خانواده فرد کشته شده در این حمله، نوشت: «جمهوری آذربایجان هرگز تنها نیست.»

ماریا زاکارووا، سخنگوی وزارت خارجه روسیه هم در تلگرام خود نوشت که روسیه از این حمله شوکه شده است و با ابراز تسلیت اعلام کرد که از جمهوری آذربایجان حمایت می‌کند.

«جنگ لفظی کم‌سابقه» بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان

جمهوری سکولار آذربایجان و جمهوری اسلامی ایران، بیش از یک سال است که درگیر جنگی لفظی کم‌سابقه‌ای شده‌اند. روابط دو کشور همواره با افت و خیزهایی همراه بوده اما به‌نظر می‌رسد مقامات رسمی و غیر رسمی دو کشور، به لحن خصمانه خود نسبت به طرف مقابل شدت بخشیده‌اند.

مهرماه سال پیش کمال خرازی رئیس شورای راهبردی روابط خارجی ایران، جمهوری آذربایجان را به زمینه‌سازی برای جنگ متهم کرد و ارتش ایران هم در نزدیکی مرز دست به یک مانور زد.

در مقابل الهام علی‌اف، رئیس‌جمهوری آذربایجان در چندین نوبت به شدت از ایران و سیاست‌هایش انتقاد کرد و رسانه‌های کشورش هم که معمولاً در قبال ایران «خوشتن‌داری» نشان می‌دهند، در هفته‌های اخیر به چهره‌هایی فرصت حضور در برنامه‌های خود را داده‌اند که سال‌ها از دعوت آن‌ها خودداری می‌کردند.

جمهوری اسلامی ایران هم چندین بار نگرانی خود را از حضور اسرائیل و فعالیت نظامی این کشور در خاک جمهوری آذربایجان اعلام کرده و آن را تهدیدی برای خود دانسته است.

مانورهای نظامی اخیر ایران، جمهوری آذربایجان و ترکیه هم به تنش‌های سیاسی ایران و جمهوری آذربایجان دامن زده است.

دو نمونه از دلایل افزایش انتقاد مقام‌های جمهوری آذربایجان، یکی رویکرد ایران در قبال ارمنستان و تغییر احتمالی در مرزهای منطقه و دومی دخالت دایم جمهوری اسلامی ایران در امور داخلی آذربایجان و تقویت گروه‌های مذهبی در این کشور است.

کارشناسان و رسانه‌های جمهوری آذربایجان طی روزهای اواخر از دیبیهشت سال جاری، نسبت به تلاش‌های جمهوری اسلامی ایران و ارمنستان برای برقراری روابط نزدیک‌تر ابراز نگرانی کرده و گفته‌اند که ایران ممکن است از ارمنستان به‌عنوان «نیروی نیابتی» علیه جمهوری آذربایجان استفاده کند.

شواهد زیادی نشان می‌دهند که در ۳۰ سال گذشته، جمهوری اسلامی ایران در کنار ارمنستان و بر علیه آذربایجان ایستاده است.

وب‌سایت نظامی Ordu.az اعلام کرده است که در جریان سفر پاشینیان به تهران در سال گذشته میلادی، ارمنستان و ایران ممکن است توافق کرده باشند که «اقدامات تحریک‌کننده‌ای» علیه جمهوری آذربایجان انجام دهند تا برنامه‌های باکو را برای ایجاد یک خط حمل‌ونقل بین سرزمین اصلی آذربایجان و منطقه نخجوان از طریق جنوب ارمنستان، که باکو آن را گذرگاه زنگزور می‌نامد، مختل کنند.

روزنامه خلق (Xalq Qazeti)، نوشت ارمنستان ایران را وسیله‌ای برای جلوگیری از ایجاد گذرگاه زنگزور و رفع عدم تعادل نظامی بین جمهوری آذربایجان و خود می‌داند. ارمنستان در حال برنامه‌ریزی برای خرید پهپاد و موشک‌های دوربرد از ایران است.

یگانا هاجیوا، تحلیل‌گر سیاسی، به روزنامه خلق گفت: «درست است، ایران آزاد است که به هر کسی که می‌خواهد سلاح بفروشد. اما خوب می‌داند که سلاح‌های فروخته شده به ارمنستان، علیه برادران شیعه‌اش (در جمهوری آذربایجان) استفاده خواهد شد ... نظامی‌سازی ارمنستان ناگزیر باعث تنش و اعتراض در جامعه ایرانی خواهد شد. در نتیجه، اعتراضات کنونی در ایران تشدید خواهد شد.»

شبکه تلویزیونی دولتی آذری زبان سحر ایران به نوبه خود دستگیری اخیر اعضای «یک گروه مسلح آموزش دیده توسط ایران» در جمهوری آذربایجان را «سرکوب استالین‌وار» دولت باکو توصیف کرد. همچنین این شبکه، تلویزیون جمهوری آذربایجان را به «تبلیغات آماتوری ضد اسلامی» متهم کرد و گفت که این بخشی از «خصوصیت دولت الهام علی‌اف با اسلام» است.

مانور «جنگالی» و بی‌سابقه جمهوری اسلامی ایران در مرزهای آذربایجان

«رزمایش اقتدار» سومین و بزرگ‌ترین رزمایش سپاه در اکتبر ۲۰۲۲ از زمان جنگ دوم قره‌باغ بود و به نوشته خبرگزاری تسنیم، وابسته به نیروهای امنیتی جمهوری اسلامی، در جریان آن مانور، برای اولین بار نصب پل شناور روی رود ارس برای تمرین انتقال تجهیزات و نیرو انجام شد.

مانور نظامی گسترده اخیر ایران در مرز با جمهوری آذربایجان، با واکنش‌های منفی روبه‌رو شد. تلویزیون دولتی جمهوری آذربایجان انتقادات خود را از ایران افزایش داده است. «تلویزیون عمومی» در برنامه خبری هفتگی خود در ۱۹ اکتبر ۲۰۲۲، حکومت ایران را با «کابوسی که در ۴۳ سال گذشته مردم را در لباس مذهب آزار داده است» مقایسه کرد. این تلویزیون از تداوم اعتراضات در ایران صحبت کرد.

تلویزیون عمومی از خیابان‌های باکو با مردم گفت‌وگو کرد که در خلال آن بسیاری گفتند که به‌خاطر حمایت ایران از ارمنستان به ایران نگاهی منفی دارند.

رزمایش سپاه پشت مرزهای جمهوری آذربایجان به نگرانی برخی از رسانه‌های باکو دامن زده

شبکه دولتی آذنتوی (AzTV) با نمایش تصاویری از حملات هوایی ارتش این کشور در جنگ ۲۰۲۰ قره‌باغ گفت: «درست است، آذربایجان گوری را می‌کند اما نه برای خود، بلکه برای دشمنانش. اگر می‌خواهید در این فهرست قرار بگیرید، اختیار با خودتان است. اما بابا، به یاد داشته باشید که گورهایی که آذربایجان می‌کند بسیار عمیق است.»

این شبکه جمهوری اسلامی ایران را متهم کرد که «تمام تلاش خود را برای جلوگیری از امضای توافق صلح با آذربایجان» توسط ارمنستان انجام می‌دهد و به این کشور در مورد عبور از «خط قرمزهای آذربایجان» هشدار داد. آذنتوی با اشاره به تداوم اعتراضات عمومی در ایران گفت بهتر است تهران به مشکلات خود مشغول شود.

در ۳۰ اکتبر، وبسایت حامی دولت آذربایجان Haqqin.az مقاله‌ای با عنوان «آیا آذربایجان قادر به دفع حمله پهپادهای ایرانی خواهد بود؟» منتشر کرد. در این مقاله به نقل از دیوید جندلمن، کارشناس نظامی اسرائیلی، آمده است که سامانه‌های پدافند هوایی ساخت اسرائیل که جمهوری آذربایجان استفاده می‌کند برای بستن حریم هوایی آذربایجان به روی پهپادهای شاهد ایرانی کافی است.

مانور ارتش ایران در نزدیکی مرزهای جمهوری آذربایجان، تحولی کم‌سابقه در روابط دو کشور محسوب می‌شود. آتش زیر خاکستر رابطه ایران و جمهوری آذربایجان این روزها از هر زمان دیگری بیش‌تر به چشم می‌آید؛ رابطه‌ای که با وجود عمر کوتاه کشور آذربایجان، به تاریخی پرماجرا گره خورده و زیر سایه تحولات سیاسی دو کشور و تضاد منافع‌شان در سطح بین‌المللی، به‌شکل بالقوه می‌تواند به یکی از حساس‌ترین روابط سیاست خارجی هر دو کشور تبدیل شود.

مانور ارتش جمهوری اسلامی ایران در نزدیکی مرزهای آذربایجان، موضوعی نبود که نه الهام علی‌اف توانست از کنارش به آسانی بگذرد و نه ناظرانی که تحولات سیاست بین‌الملل را در خاورمیانه و منطقه قفقاز دنبال می‌کنند. مرزهای ایران با منطقه قفقاز، مشخصاً مرزهای آرامی نیستند و در سه دهه گذشته تحت تأثیر جنگ آذربایجان و ارمنستان بوده‌اند. با این حال از اوت ۱۹۴۱-شهریور ۱۳۲۰، که ارتش شوروی به ایران حمله کرد و با عبور از همین مرزها، راهی تهران شد، دیگر هرگز تهدیدی جدی از سوی این مرزها متوجه کشور ایران نبوده است.

این مرزها از دهه ۹۰ میلادی و فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، حتی وضعیت امن‌تری نیز پیدا کردند. با این وصف چه شده که در ایران، ابتدا خبرهای ضد و نقیض از مانور سپاه منتشر شد و بعد از رجزخوانی‌های امامان جمعه در آذربایجان، سرانجام یک مانور کامل ارتش در نزدیکی این مرزها برپا شد؟ رییس‌جمهور آذربایجان، در اعتراض به این مانور پرسید: «چرا حالا؟» به راستی چه تحولی موجب شد تا ایران این مانور را برگزار کند و بار این تنش را به جان بخرد؟

پاسخ پرسش الهام علی‌اف، به قول انگلیسی‌ها فیلی است که در اتاق رابطه ایران و آذربایجان جا خوش کرده، اما کسی نمی‌خواهد به روی خودش بیاورد: اسرائیل؛ کشوری که نزدیک به ۱۴۰۰ کیلومتر از مرزهای ایران و آذربایجان فاصله دارد، اما سایه سنگینش از همان نخستین سال استقلال آذربایجان، بر رابطه تهران-باکو سنگینی می‌کرد.

اگر چه رابطه باکو و تل‌آویو، موضوع جدیدی نیست، اما بررسی این رابطه و روند نزدیکی دو کشور، به ویژه در پنج سال اخیر نشان می‌دهد که ریشه اصلی مشکل جمهوری اسلامی ایران، در همین دوستی استراتژیک است که روزبه‌روز عمیق‌تر می‌شود.

اسرائیل یکی از نخستین کشورهایی بود که استقلال جمهوری آذربایجان را به رسمیت شناخت و در فاصله چند ماه، حکومت تازه تأسیس آذربایجان نیز به جمع کشورهای پیوست که اسرائیل را به رسمیت می‌شناسند. علاوه بر این، ارزش استراتژیکی که دو کشور برای یکدیگر دارند موجب شد تا آب در دل رابطه آذربایجان و اسرائیل تکان نخورد. اما جمهوری اسلامی ایران، هرگز نتوانست با ابزارهایش جلوی تعمیق این دوستی استراتژیک اسرائیل و آذربایجان را بگیرد. اگرچه آذربایجانی‌ها هم دست‌کم در مسئله استفاده نیروهای اسرائیلی از خاک آذربایجان سعی کردند از اقدامات تحریک‌آمیز خودداری کنند.

در دو دهه اخیر، نقطه عطف این رابطه نیز افتتاح خط لوله باکو-تلفیس-جیهان (خط لوله BTC) در سال ۲۰۰۶ میلادی بود که نفت آذربایجان را به دریای مدیترانه می‌رساند و موجب شد تا به‌شکل قابل‌توجهی بر میزان صادرات نفت آذربایجان به اسرائیل افزوده شود. تا جایی که امروز آذربایجان به‌عنوان تأمین‌کننده ۴۰ درصد از نفت اسرائیل، جایگاهی ویژه در محاسبات اقتصادی این کشور دارد.

سه سال بعد نیز، شیمون پرز، رییس‌جمهوری اسرائیل به باکو سفر کرد تا دست‌کم بخشی از این رابطه، از «زیر زمین» بیرون بیاید و دیگران هم بیش‌تر با نزدیکی دو کشور آشنا شوند. همان‌زمان الهام علی‌اف، همچنان

آنچه را که در بین دو کشور می‌گذرد به کوه یخی توصیف کرد که «یک دهم آن روی زمین است و باقی زیر زمین است.»

در سال ۲۰۱۲ وقتی آویگدور لیبرمن، وزیر خارجه وقت اسرائیل گفت «آذربایجان از فرانسه برای اسرائیل مهم‌تر است»، احتمالاً بخشی از همین روابط و همکاری‌های پنهانی دو کشور را در ذهن داشت.

بعد از سفر پرز، روابط سیاسی و دیپلماتیک دو کشور وارد دورانی بی‌بازگشت شد که در آن، به جز همکاری‌های پنهانی، معاملات چندین میلیارد دلاری تسلیحاتی نیز قابل شناسایی است. بر اساس محاسبات سیبری (انستیتوی تحقیقات صلح بین‌المللی در استکهلم)، در فاصله سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰، اسرائیل دومین منبع تامین تسلیحات آذربایجان بعد از مسکو بوده است.

سفیر جمهوری آذربایجان در تهران عصر پنج‌شنبه ۱۹ آبان ۱۴۰۱، به وزارت امور خارجه ایران احضار شد. به گزارش خبرگزاری فارس، دستیار وزیر و مدیرکل اوراسیای وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی مراتب ناراضیاتی و اعتراض شدید مقامات ایران را نسبت به اظهارات «غیردوستانه» مقامات عالی جمهوری آذربایجان و «سیاه‌نمایی» رسانه‌های این کشور، به سفیر آذربایجان ابلاغ کرده و گفته است: «انتظار داریم هرچه سریع‌تر به این روند پایان داده شده و اقدامات لازم برای جلوگیری از تکرار آن به عمل آید.»

پیش از این نیز ناصر کنعانی، سخنگوی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران به «اظهارات غیردوستانه» الهام علی‌اف، رییس‌جمهوری آذربایجان واکنش نشان داده بود. سخنگوی وزارت امور خارجه در این باره گفته بود: «مسیر حل مشکلات قفقاز نه مراجعه به نیروهای فرماندهی، بلکه از پایتخت کشورهای منطقه می‌گذرد.»

الهام علی‌اف، رییس‌جمهوری جمهوری آذربایجان در مراسم روز پیروزی این کشور در جنگ با ارمنستان گفته بود که «برگزاری رزمایش‌ها در مرز جمهوری آذربایجان موجب ترس باکو نخواهد شد.»

علی‌اف روز سه‌شنبه ۱۷ آبان ۱۴۰۱-۸ نوامبر ۲۰۲۲ در شهر شوشا، افزود: «هیچ‌کس نمی‌تواند ما را بترساند. ما در حال تقویت ارتش خود هستیم و به تقویت آن ادامه خواهیم داد. ارمنستان باید درک کند که این سیاست ماست. ما از هیچ‌کس نمی‌ترسیم. اگر از کسی می‌ترسیدیم، هرگز جنگ دوم قره باغ را شروع نمی‌کردیم، تکتک ما آماده مرگ بودیم، ترجیح می‌دادیم بمیریم تا عقب‌نشینی، آزادی یا مرگ. حالا هم حاضریم برای حقوق خود بمیریم.»

علی‌اف غیرمستقیم خطاب به مقامات ایران گفت: «کسانی که در مرز جمهوری آذربایجان برای حمایت از ارمنستان رزمایش برگزار می‌کنند نیز باید این را بدانند که هیچ‌کس نمی‌تواند ما را بترساند.»

به گزارش ترندنیوز، علی‌اف در سخنان خود خطاب به ارمنستان افزود: «اگر ارمنستان بخواهد یک همسایه خوب باشد، ابتدا باید تمام مفاد بیانیه نوامبر ۲۰۲۰ را رعایت کند. باید در مذاکرات صلح با جمهوری آذربایجان صادقانه عمل کند و نباید زمان را به طور مصنوعی به تاخیر بیندازد.»

اشاره علی‌اف به رزمایش سه روزه ایران در منطقه رود ارس است که از ۲۵ مهر به مدت سه روز برگزار شد. به گزارش دنیای اقتصاد، در این رزمایش برای نخستین بار نیروهای سپاه پاسداران توانستند روی رودخانه مرزی ارس، پل شناور ایجاد و انتقال سلاح و ادوات نظامی را به آن سوی رودخانه را تمرین کنند.

گفته می‌شود، همچنین موشک‌های نقطه‌زن فتح ۳۶۰ با برد ۱۲۰ کیلومتر هم از دیگر سلاح‌های نظامی بود که در این رزمایش آزمایش شده است.

سخنگوی وزارت امور خارجه در واکنش به این اظهارات علی‌اف گفت که رزمایش اخیر در مرزهای ارمنستان و جمهوری آذربایجان «اقدامی معمول و برنامه‌ریزی‌شده» است که از مجاری رسمی نیز قبل از برگزاری به اطلاع همسایگان ذیربط رسیده بود.

سفیر جمهوری آذربایجان در تهران عصر پنج‌شنبه ۱۹ آبان ۱۴۰۱، به وزارت امور خارجه ایران احضار شد. به گزارش خبرگزاری فارس، دستیار وزیر و مدیرکل اوراسیای وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی مراتب ناراضی و اعتراض شدید مقامات ایران را نسبت به اظهارات «غیردوستانه» مقامات عالی جمهوری آذربایجان و «سیانمایی» رسانه‌های این کشور، به سفیر آذربایجان ابلاغ کرده و گفته است: «انتظار داریم هرچه سریع‌تر به این روند پایان داده شده و اقدامات لازم برای جلوگیری از تکرار آن به عمل آید.»

پیش از این نیز ناصر کنعانی، سخنگوی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران به «اظهارات غیردوستانه» الهام علی‌اف، رئیس‌جمهوری آذربایجان واکنش نشان داده بود. سخنگوی وزارت امور خارجه در این باره گفته بود: «مسیر حل مشکلات قفقاز نه مراجعه به نیروهای فرماندهی، بلکه از پایتخت کشورهای منطقه می‌گذرد.»

الهام علی‌اف، رئیس‌جمهوری جمهوری آذربایجان در مراسم روز پیروزی این کشور در جنگ با ارمنستان گفته بود که «برگزاری رزمایش‌ها در مرز جمهوری آذربایجان موجب ترس باکو نخواهد شد.»

علی‌اف روز سه‌شنبه ۱۷ آبان ۱۴۰۱-۸ نوامبر ۲۰۲۲ در شهر شوشا، افزود: «هیچ‌کس نمی‌تواند ما را بترساند. ما در حال تقویت ارتش خود هستیم و به تقویت آن ادامه خواهیم داد. ارمنستان باید درک کند که این سیاست ماست. ما از هیچ‌کس نمی‌ترسیم. اگر از کسی می‌ترسیدیم، هرگز جنگ دوم قره باغ را شروع نمی‌کردیم، تکتک ما آماده مرگ بودیم، ترجیح می‌دادیم بمیریم تا عقب‌نشینی، آزادی یا مرگ. حالا هم حاضریم برای حقوق خود بمیریم.»

علی‌اف غیرمستقیم خطاب به مقامات ایران گفت: «کسانی که در مرز جمهوری آذربایجان برای حمایت از ارمنستان رزمایش برگزار می‌کنند نیز باید این را بدانند که هیچ‌کس نمی‌تواند ما را بترساند.»

به گزارش ترندنیوز، علی‌اف در سخنان خود خطاب به ارمنستان افزود: «اگر ارمنستان بخواهد یک همسایه خوب باشد، ابتدا باید تمام مفاد بیانیه نوامبر ۲۰۲۰ را رعایت کند. باید در مذاکرات صلح با جمهوری آذربایجان صادقانه عمل کند و نباید زمان را به طور مصنوعی به تاخیر بیندازد.»

اشاره علی‌اف به رزمایش سه روزه ایران در منطقه رود ارس است که از ۲۵ مهر به مدت سه روز برگزار شد. به گزارش دنیای اقتصاد، در این رزمایش برای نخستین‌بار نیروهای سپاه پاسداران توانستند روی رودخانه مرزی ارس، پل شناور ایجاد و انتقال سلاح و ادوات نظامی را به آن سوی رودخانه را تمرین کند.

گفته می‌شود، همچنین موشک‌های نقطه‌زن فتح ۳۶۰ با برد ۱۲۰ کیلومتر هم از دیگر سلاح‌های نظامی بود که در این رزمایش آزمایش شده است.

سخنگوی وزارت امور خارجه در واکنش به این اظهارات علی‌اف گفت که رزمایش اخیر در مرزهای ارمنستان و جمهوری آذربایجان «اقدامی معمول و برنامه‌ریزی‌شده» است که از مجاری رسمی نیز قبل از برگزاری به اطلاع همسایگان ذیربط رسیده بود.

سفیر جمهوری آذربایجان در تهران عصر پنج‌شنبه ۱۹ آبان ۱۴۰۱، به وزارت امور خارجه ایران احضار شد. به گزارش خبرگزاری فارس، دستیار وزیر و مدیرکل اوراسیای وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی مراتب ناراضی و اعتراض شدید مقامات ایران را نسبت به اظهارات «غیردوستانه» مقامات عالی جمهوری آذربایجان و

«سیانمایی» رسانه‌های این کشور، به سفیر آذربایجان ابلاغ کرده و گفته است: «انتظار داریم هرچه سریع‌تر به این روند پایان داده شده و اقدامات لازم برای جلوگیری از تکرار آن به عمل آید.»

پیش از این نیز ناصر کنعانی، سخنگوی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران به «اظهارات غیردوستانه» الهام علی‌اف، رئیس‌جمهوری آذربایجان واکنش نشان داده بود. سخنگوی وزارت امور خارجه در این باره گفته بود: «مسیر حل مشکلات قفقاز نه مراجعه به نیروهای فرماندهی، بلکه از پایتخت کشورهای منطقه می‌گذرد.»

الهام علی‌اف، رئیس‌جمهوری جمهوری آذربایجان در مراسم روز پیروزی این کشور در جنگ با ارمنستان گفته بود که «برگزاری رزمایش‌ها در مرز جمهوری آذربایجان موجب ترس باکو نخواهد شد.»

علی‌اف روز سه‌شنبه ۱۷ آبان ۱۴۰۱-۸ نوامبر ۲۰۲۲ در شهر شوشا، افزود: «هیچ‌کس نمی‌تواند ما را بترساند. ما در حال تقویت ارتش خود هستیم و به تقویت آن ادامه خواهیم داد. ارمنستان باید درک کند که این سیاست ماست. ما از هیچ‌کس نمی‌ترسیم. اگر از کسی می‌ترسیدیم، هرگز جنگ دوم قره باغ را شروع نمی‌کردیم، تکتک ما آماده مرگ بودیم، ترجیح می‌دادیم بمیریم تا عقب‌نشینی، آزادی یا مرگ. حالا هم حاضریم برای حقوق خود بمیریم.»

علی‌اف غیرمستقیم خطاب به مقامات ایران گفت: «کسانی که در مرز جمهوری آذربایجان برای حمایت از ارمنستان رزمایش برگزار می‌کنند نیز باید این را بدانند که هیچ‌کس نمی‌تواند ما را بترساند.»

به گزارش ترندنیز، علی‌اف در سخنان خود خطاب به ارمنستان افزود: «اگر ارمنستان بخواهد یک همسایه خوب باشد، ابتدا باید تمام مفاد بیانیه نوامبر ۲۰۲۰ را رعایت کند. باید در مذاکرات صلح با جمهوری آذربایجان صادقانه عمل کند و نباید زمان را به طور مصنوعی به تاخیر بیندازد.»

اشاره علی‌اف به رزمایش سه روزه ایران در منطقه رود ارس است که از ۲۵ مهر به مدت سه روز برگزار شد.

به گزارش دنیای اقتصاد، در این رزمایش برای نخستین بار نیروهای سپاه پاسداران توانستند روی رودخانه مرزی ارس، پل شناور ایجاد و انتقال سلاح و ادوات نظامی را به آن سوی رودخانه را تمرین کند.

گفته می‌شود، همچنین موشک‌های نقطه‌زن فتح ۳۶۰ با برد ۱۲۰ کیلومتر هم از دیگر سلاح‌های نظامی بود که در این رزمایش آزمایش شده است.

سخنگوی وزارت امور خارجه در واکنش به این اظهارات علی‌اف گفت که رزمایش اخیر در مرزهای ارمنستان و جمهوری آذربایجان «اقدامی معمول و برنامه‌ریزی‌شده» است که از مجاری رسمی نیز قبل از برگزاری به اطلاع همسایگان ذربط رسیده بود.

جنگ قره‌باغ

در چنین روندی، موقعیت جدید در جنگ قره‌باغ روی داد. اگر باکو می‌خواست فقط بر روی تسلیحات روسی حساب باز کند، شاید هرگز نمی‌توانست مناطق اشغال‌شده در اطراف قره‌باغ کوهستانی را پس بگیرد. اما از سال ۲۰۱۶ فروش تسلیحاتی اسرائیل به آذربایجان شتاب زیادی به خود گرفت و کار به جایی رسید که بر اساس آمار سیبری، از مجموع تسلیحاتی که آذربایجان در فاصله ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰ خرید، ۶۹ درصد آن‌ها ساخت اسرائیل هستند.

برتری نظامی جمهوری آذربایجان در برابر ارمنستان در جنگ قره‌باغ در ۲۰۲۰، برای بسیاری از آذربایجانی‌ها دلیلی بود برای افتخار و غرور. اما در عین حال ردپای اسرائیل در تغییر موازنه قوای منطقه قفقاز، مسئله‌ای نبود که دیگر حتی کسی بخواهد آن را پنهان کند. حتی در جشن‌های خیابانی پیروزی جنگ قره‌باغ، پرچم اسرائیل نیز در کنار پرچم‌های آذربایجان و ترکیه در دست شهروندان آذربایجانی دیده شد.

بعد از این جنگ وضعیت روابط دو کشور به‌شکلی بود که حتی برخی از بازشدن قریب‌الوقوع سفارت آذربایجان در اسرائیل سخن گفتند؛ اتفاقی که تا همین امروز به دلیل فشارهای دیگر کشورهای مسلمان رخ نداده، اما بعد از عادی‌سازی روابط اسرائیل با امارات و بحرین، حتی اگر همین امروز آذربایجان سفارتش را در اسرائیل افتتاح کند، واقعه چندان تکان‌دهنده‌ای به‌نظر نخواهد رسید.

به همین دلیل نیز زمزمه‌های مذاکرات مخفیانه آذربایجان و اسرائیل در سال ۲۰۲۱ و گزارش‌های تایید نشده درباره یک قرارداد احتمالی دو میلیارد دلاری خرید تسلیحاتی باکو از تل‌آویو، بازتاب خبری خیلی ویژه‌ای پیدا نکرد. اما این خبرها، در کنار گزارش‌های تایید نشده بیش‌تر درباره احتمال برنامه‌ریزی‌های نظامی اسرائیل برای حمله به تاسیسات هسته‌ای ایران از خاک آذربایجان، موضوعاتی نیستند که برای جمهوری اسلامی ایران «ارزش خبری» نداشته باشند.

به‌ویژه این‌که حالا دیگر به دلیل تغییرات ژئوپولیتیک ناشی از جنگ، جمهوری آذربایجان برای حفظ دسترسی‌اش به جمهوری خودمختار نخجوان به ایران نیاز ندارد. در توافق آتش‌بس ارمنستان و آذربایجان، ایروان تعهد کرده که «گذرگاه نخجوان» را همواره باز نگاه دارد و آذربایجان، آزادانه از طریق این کریدور به نخجوان دسترسی داشته باشد. پیروزی در جنگ و بازپس‌گیری مناطق اشغال شده بعد از ۳۰ سال، برای الهام علی‌اف که در چارچوب یک نظام متهم به فساد و بدون هرگونه پایه‌های دموکراتیک قدرت را در جمهوری آذربایجان قبضه کرده، یک موفقیت سیاسی ویژه محسوب می‌شود و آثار این موفقیت و اعتماد به نفس ناشی از آن، در رفتارهای این کشور قابل ردگیری است.

رفتاری که با راننده‌های ایرانی خودروهای حمل و نقل و بار در جمهوری آذربایجان می‌شود، از جمله همین رفتارهای متفاوت است که با توصیفاتی مانند «آزار و اذیت راننده‌های ایرانی» در رسانه‌های ایرانی بازتاب داشته. این «آزار و اذیت‌ها» متوجه رانندگانی است که در ارمنستان در حال رانندگی هستند و از جاده‌ای که دو شهر کاپان و گوریس را به هم وصل می‌کنند عبور می‌کنند.

بخش‌هایی از این جاده، درون خاک جمهوری آذربایجان قرار دارد. اما این بخش از خاک آذربایجان، در ۳۰ سال گذشته تحت کنترل ارمنستان بوده و آذربایجان در جریان آتش‌بس سال ۲۰۲۰ موفق شد این بخش‌ها را پس بگیرد. وقتی راننده‌های ایرانی در مسیر میان دو شهر وارد جمهوری آذربایجان می‌شوند (تا چند کیلومتر بعدتر دوباره خارج شوند و به راهشان ادامه دهند) از سوی آذربایجان متهم می‌شوند که به شکل غیرقانونی وارد این کشور شده‌اند.

تعیین نرخ بالای مالیات برای استفاده از این بخش از جاده و کمی بعدتر دستگیری دو راننده ایرانی در هفته‌های اخیر و تنش دیپلماتیک قابل توجه بر سر این برخوردها، به وضوح نشان می‌دهد که تا چه اندازه تهران از این رفتارها ناراضی است و با این حال، باکو همچنان بر سخت‌گیری‌هایش می‌افزاید و به روشنی در تلاش است تا در روابط دو کشور، موقعیت تازه‌ای که بعد از جنگ به دست آورده را از یک امتیاز بالقوه، به یک شرایط بالفعل تبدیل کند.

در این میان، اضافه شدن عامل ترکیه، آذربایجان را به یک موقعیت جدید وارد کرد که دو راس آن - یعنی اسرائیل و ترکیه - در رقابت‌های منطقه‌ای هم‌سو نیستند و به همین دلیل در مواردی، باکو تصمیماتی متناقض با خواسته آنکارا در قبال تل‌آویو اتخاذ می‌کند. با این حال برای آذربایجان، ترکیه نیز یک امتیاز مضاعف محسوب می‌شود و بر وزن باکو در مجادلات ژئوپولیتیک منطقه می‌افزاید.

از حضور شبه‌نظامیان سنی مخالف بشار اسد در جنگ قره‌باغ تا شعرخوانی رجب طیب اردوغان در رژه نظامی در باکو که به «لزوم یکی شدن جمهوری آذربایجان با استان‌های آذربایجانی ایران» تعبیر شد، و حتی اقداماتی مخاطره‌آمیزتر از جمله مانور نظامی اخیر جمهوری آذربایجان با مشارکت ترکیه و پاکستان، جمهوری آذربایجان در

جدا کردن خط سیاسی‌اش از ایران و دست زدن به اقداماتی که خوشایند تهران نیست، تنها به نزدیکی به اسرائیل یا غرب اکتفا نکرده است.

و حالا نقل و انتقال ادوات نظامی سپاه به نزدیکی رود ارس و اندکی بعد، خبر مانور نظامی ارتش ایران، به وضوح نشان داد کسانی که در جمهوری اسلامی ایران باید برای سیاست خارجی ایران تصمیم بگیرند، به این نتیجه رسیده‌اند که نمی‌توانند این حجم از تغییرات در موقعیت و سیاست‌های باکو را نادیده بگیرند.

صحنه‌ای از روز دوم «رزمایش اقتدار» نیروی زمینی سپاه پاسداران در منطقه ارس

دستگیری «گروه مسلح اسلامی» در آذربایجان

پیش از این سازمان اطلاعات جمهوری آذربایجان روز سه‌شنبه ۱۰ آبان ۱۴۰۱، از دستگیری گروهی از شهروندان آذربایجانی خبر داد که به گفته این سازمان، توسط وزارت اطلاعات ایران برای اقدام علیه منافع و امنیت ملی آذربایجان آموزش دیده بودند.

در اطلاعیه این سازمان آمده بود، «گروه مسلح غیرقانونی» که با الهام از «افکار افراطی مذهبی تاسیس شده»، (اعضای آن) به‌طور مخفیانه توسط سازمان اطلاعات ایران آموزش دیده‌اند.

بنا بر اطلاعات درج شده در این اطلاعیه، اعضای این گروه موسوم به «جنبش وحدت مسلمین» از طریق کشورهای ثالث به تهران رفته و در ایران و سوریه آموزش نظامی دیده‌اند.

طبق داده‌های سازمان اطلاعات جمهوری آذربایجان، گروه یاد شده کتاب‌ها و ویدئوهایی که «نگرش‌های افراطی مذهبی علیه مفاهیم توسعه مدرن و دولت سکولار را تبلیغ می‌کردند»، وارد آذربایجان کرده‌اند.

در این میان جمهوری اسلامی ایران نیز یک شهروند جمهوری آذربایجان را رهبر جمله به شاهچراغ شیراز معرفی کرده است.

پیش از این حسین امیرعبداللهیان وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران نیز با ادعای حضور اسرائیل در مرز آذربایجان و ایران گفته بود، اسرائیل از طریق خاک آذربایجان در منطقه اقدامات تحریک‌آمیز انجام می‌دهد.

مقامات عالی‌رتبه جمهوری آذربایجان ضمن رد ادعای ایران اعلام کردند که آذربایجان «نیازی به حمایت نیروهای خارجی ندارد».

افتتاح سفارت آذربایجان در اسرائیل و دستگیری یک گروه مذهبی

در پی این اقدام بود که پارلمان جمهوری آذربایجان در آبان ماه به افتتاح سفارت این کشور در اسرائیل رای داد و در همان ماه از بازداشت یک گروه مسلح و افراطی وابسته به وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی در باکو خبر داد. در اطلاعیه باکو در آبان ماه، آمده بود که این گروه ۱۹ نفره با عنوان جنبش اتحاد مسلمانان، در تهران، دمشق و حلب آموزش نظامی و دینی افراطی دیده‌اند.

چند روز پس از این اقدامات باکو بود که وزارت اطلاعات با صدور بیانیه‌ای، یک تبعه جمهوری آذربایجان را عامل اصلی و هماهنگ‌کننده حمله به شاهچراغ و برخی دیگر از برنامه‌های تروریستی در ایران معرفی کرد. در بیانیه وزارت اطلاعات که روز دوشنبه ۱۶ آبان منتشر شد، آمده بود که ۲۶ تبعه جمهوری آذربایجان، تاجیکستان و افغانستان در استان‌های فارس، تهران، البرز، کرمان، قم و خراسان رضوی به اتهام مشارکت در این حمله شناسایی و بازداشت شده‌اند.

حمله به سفارت جمهوری آذربایجان در تهران می‌تواند در ادامه تنش‌ها میان دو کشور باشد که البته جمهوری اسلامی این حمله را «شخصی» و آذربایجان هم آن را «تروریستی» خوانده است.

افشاگری خبرگزاری ترند جمهوری آذربایجان

خبرگزاری ترند جمهوری آذربایجان نام حمله‌کننده به سفارت آذربایجان در تهران را افشا کرد و او را «یاسین حسین زاده» شهروند ایرانی خواند و مدعی شد شبهاتی مبنی بر ارتباط وی با نیروهای ویژه ایران به‌ویژه سپاه وجود دارد. این خبرگزاری اطلاعات صادره از سوی منابع ایرانی را دروغ خواند و نوشت: پلیس هیچ تلاشی برای جلوگیری از تروریسم انجام نداده و در حال حاضر هم هیچ عملیاتی صورت نمی‌گیرد. بنابر بر ادعای ترند، هدف از این اطلاعات دروغین منحرف کردن حواس‌ها از تروریست مرتبط با سرویس‌های ویژه ایران و ایجاد افکار نادرست در جامعه داخلی و بین‌المللی است. این رسانه به نقل از یک منبع آگاه ایرانی گفته مهاجم هیچ‌بچه‌ای همراه نداشته و تنها بوده و قصد کشتن همه کارمندان سفارت را داشته است.

در تصاویر منتشر شده از دوربین‌های مدار بسته سفارت این ادعا که هیچ بچه‌ای همراه ضارب نبوده و پلیس دیپلماتیک وارد عمل نشده کاملاً مشخص است.

به گزارش ترند آذربایجان، آبخان حاجی‌زاده، رییس اداره مطبوعاتی وزارت امور خارجه جمهوری آذربایجان در گفت‌وگو با «تی آر تی هابر» گفته ما این حمله شنیع را به شدیدترین وجه ممکن محکوم می‌کنیم. ما از دولت ایران می‌خواهیم که اقدامات لازم را برای شناسایی متجاوز انجام دهد.

وی افزود: «هر کشوری مسئول تامین امنیت سفارت‌ها در کشور خود است. دولت آذربایجان قصد دارد به زودی سفارت خود را در تهران تخلیه کند.»

تصویر ستوان یکم اورخان عسگروف رضوان اوغلو، سر تیم حفاظت از سفارت جمهوری آذربایجان در تهران است که در حمله به سفارت جانش را از دست داد.

وزارت امور خارجه جمهوری آذربایجان در بیانیه‌ای اعلام کرد: «عباس موسوی، سفیر ایران در باکو در پی حمله تروریستی به سفارت جمهوری آذربایجان در تهران به وزارت امور خارجه احضار شده است.»

بر اساس این بیانیه به سفیر ایران ابلاغ شده که هر کشوری باید از نمایندگی‌های دیپلماتیک در کشور مطابق با تعهدات ناشی از کنوانسیون روابط دیپلماتیک وین محافظت کند.

این وزارتخانه همچنین با محکوم کردن حمله به سفارت جمهوری آذربایجان تاکید کرده که چنین حملاتی به نمایندگی‌های دیپلماتیک غیر قابل قبول است.

همچنین از وی خواسته شد تا مقامات ذی ربط فوراً عامل این اقدام تروریستی را به دست عدالت بسپارند، همه جوانب آن را بررسی کنند و سایر افراد دخیل در سازماندهی و ارتکاب آن را نیز شناسایی و مجازات کنند.

سفیر ایران در باکو نیز اعلام کرد که این حادثه توسط نهادهای ذی ربط ایران در حال بررسی بوده و پس از تکمیل مراحل تحقیقات اطلاعات گسترده‌ای در اختیار مردم قرار خواهد گرفت.

جمهوری اسلامی از رویای صدور «پان‌اسلامیسم» تا مرز سرنگونی

چند روزی از انقلاب بهمن ۱۳۵۷ مردم ایران نگذشته بود که خمینی نام انقلاب را «انقلاب اسلامی» گذاشت. در حالی که انقلاب نه برای اسلام، بلکه برای رهایی از دیکتاتوری حکومت پهلوی و رسیدن به یک جامعه آزاد و برابر و مرفه بود. با به قدرت رسیدن خمینی، به کلی مسیر این انقلاب تغییر یافت و بقایای انقلابیون آزادی‌خواه نیز به شدت سرکوب و اعدام شدند. خمینی، فرمان داد تا انقلاب به کشور های مسلمان با اکثریت شیعه صادر شود. آذربایجان در آن موقع در ترکیب اتحاد جماهیر شوروی بود و ایران شانس صادرات انقلاب ارتجاعی خود را به آن نداشت ولی عراق در دسترس بود. مهم‌ترین عامل جنگ ایران و عراق هم همین فرمان بود که هر دو کشور را ویران کرد و باعث مرگ صدها هزار نفری و آوارگی‌ها میلیونی شد. این جنگ، همه منابع اقتصادی و بخش مهمی از نیروی انسانی را بلعید و نشانه‌های آن هنوز هم در اقتصاد دو کشور مشاهده می‌شود. صدور «پان‌اسلامیسم» همچنان ادامه داشت و کشور را نابود می‌کرد که فروپاشی اتحاد شوروی رخ داد و جمهوری آذربایجان از ترکیب آن خارج شد. در چند سال نخست که آشوب و کشمکش بر سیاست آذربایجان حاکم بود و بازیگران سیاسی وارد صحنه می‌شدند تا نقش آفرینی کنند، جنگ در جنوب قفقاز بین جمهوری ارمنستان و آذربایجان شعله‌ور شد و حدود ۲۰ درصد از خاک آذربایجان به تصرف ارمنستان درآمد.

جمهوری اسلامی ایران در همه این مدت، هم در کنار ارمنستان بود و هم به صدور انقلاب اسلامی‌اش فکر می‌کرد، کمیته‌های امام در مناطق فقیرنشین جمهوری آذربایجان مواد غذایی، پول و... پخش می‌کردند و جوانان روستایی و گاهی شهری را با پشتوانه‌های مذهبی به شیوه‌ها و ترفندهای گوناگون به ایران می‌آوردند تا در حوزه‌های علمیه خود شست‌وشوی مغزی دهند. در این راستا، با صدور فتوای جنایت‌کارانه «فاضل لنکرانی» یک نویسنده را کشتند.

اما بعد از تثبیت حکومت در آذربایجان، شرکت‌های بزرگ نفتی به‌سوی باکو سرازیر شدند و قراردادهای مهم و پر حجم مالی با دولت باکو بستند تا نفت و گاز جمهوری آذربایجان و حوزه دریای خزر را به اروپا برسانند، در این مذاکرات و قراردادهای هیچ‌گونه امتیاز و جایگاهی به جمهوری اسلامی ایران داده نشد، زیرا جمهوری اسلامی ایران هنوز به فکر صدور انقلاب و دیدگاه‌های ارتجاعی خود بود. جمهوری آذربایجان با استفاده از امکانات مالی و فروش نفت موقعیت خود را تحکیم و در فعالیت‌های جهانی اقتصادی، سیاست، هنر، ورزش، همایش بین‌المللی و... شرکت فعال می‌کرد و با همه کشورهای جهان روابط اقتصادی و دیپلماتیک خود را گسترش می‌داد. با این‌که در قانون اساسی‌اش «لانیک» قید شده و همه انسان‌ها با هر دین و آئینی در مقابل قانون یکسانند و قانون مدنی حق زن و مرد را یکسان می‌داند، در سازمان کشور های اسلامی نیز عضویت دارد.

در سال ۲۰۱۲، «لیبرمن» وزیر امور خارجه وقت اسرائیل گفت: آذربایجان برای ما از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و حتی رابطه با آن از رابطه با فرانسه برای ما مهم‌تر است، باید یادآور شد که بیش از ۴۰ درصد از نفت مصرفی اسرائیل از آذربایجان (بندر جیهون) تامین می‌شود و باز هم باید گفته شود که اسرائیل از نخستین کشورهای بود که جمهوری آذربایجان را به رسمیت شناخت. به این ترتیب، این سیاست‌ها و روابط نظامی و اقتصادی اسرائیل و آذربایجان خوش‌آیند جمهوری اسلامی ایران نیست، شاید به‌همین دلیل، ایران هم در همه این دهه‌ها از ارمنستان حمایت کرده، سوخت و مواد غذایی به آن کشور رسانده و روابط سیاسی و اقتصادی خود را با آن گسترش داده است تا پایگاهی در مقابل آذربایجان داشته باشد.

در ماه‌های پایانی سال ۲۰۲۰ بود که بعد از سال‌ها سکوت نسبی (برخوردهای مرزی گاهی رخ می‌داد) غرش تانک و توپ در منطقه «توروز» (طاووس) به صدا در آمد و بعد از مدتی به جنگ ۴۴ روزه منتهی شد که در آن هزاران جوان از دو طرف جان باختند ولی بخش مهمی از خاک آذربایجان از تصرف ارمنستان خارج شد، در این جنگ ترکیه و پاکستان از جمهوری آذربایجان حمایت مستقیم کردند و سلاح‌های مدرن اسرائیل هم در پیروزی آذربایجان سهم بزرگی داشتند. در جشن پیروزی آذربایجان رجب‌طیب اردوغان شرکت کرد و شعر «آیریلیق» را خواند که خشم مقامات سیاسی جمهوری اسلامی ایران را برانگیخت. سفیر ترکیه به وزارت امور خارجه خوانده شد تا عدم رضایت جمهوری اسلامی ایران از این شعر خوانی به آنکارا گزارش شود، هفته‌ها این تنش ادامه یافت و مقامات دو کشور به‌طور لفظی با هم درگیر شدند تا بار دیگر روابط به روال عادی برگشت. ولی نزدیکی آذربایجان به اسرائیل از یکسو و حمایت ترکیه از جمهوری آذربایجان و کشورهای ترک‌زبان خشم سران و مقامات جمهوری اسلامی ایران را برانگیخت و آن خشم تبدیل به آتش زیر خاکستر شد. هرچند در روز های جنگ بین آذربایجان و ارمنستان برخی از مقامات و امام جمعه‌های مناطق ترک نشین از آذربایجان حمایت می‌کردند، ولی از این‌که جمهوری اسلامی به بازی گرفته نشد و خارج از معادلات سیاسی و اقتصادی منطقه قرار گرفت مقامات سیاسی و نظامی این حکومت به‌شدت آزردۀ خاطر و عصبی شدند. هم‌زمان یک رزمایش گسترده نظامی با شرکت ترکیه، پاکستان و جمهوری آذربایجان با عنوان «سه برادر» بر شدت این عصبانیت افزود و شعارها و ادعاها در ایران بر علیه آذربایجان، افزایش یافت تا حادثه عبور کامیون‌ها از خاک آذربایجان پیش آمد.

جمهوری آذربایجان از مدت‌ها پیش یادآور می‌شد که با توافق بین ارمنستان و آذربایجان که فدراسیون روسیه هم به آن نظارت دارد سه منطقه، فضولی، جبرائیل و زنگیلان در کنار رود «ارس» آزاد شده و بخشی از خاک آذربایجان است در نتیجه کامیون‌های حامل بار بعد از گذر از مرز به خاک آذربایجان وارد می‌شوند و باید حق ترانزیت بپردازند؛ مبلغ آن هم ۱۳۰ دلار برای هر کامیون تعیین شده است، ولی مدت‌هاست کامیون‌های ایرانی از پرداخت آن خوداری می‌کنند و در ماه‌های اخیر ده‌ها کامیون از آن عبور کرده‌اند.

الهام علی‌اوف، رییس جمهور آذربایجان در گفت‌وگو با خبرگزاری آناتولی ترکیه گفت: ما بارها به ایران تذکر داده درخواست کرده‌ایم که کامیون‌های ایرانی بدون مجوز وارد خاک آذربایجان می‌شوند و جاده ترانزیت «گوروش قاپان» در کنترل جمهوری آذربایجان است، در نتیجه ۲ راننده در این گذرگاه دستگیر شدند. این حادثه تنش بین دو کشور را به شدت بالا برد. رجز خوانی‌ها شروع شد، «سیدحسن عاملی» نماینده خامنه‌ای در اردبیل به آذربایجان هشدار داد و فریاد برآورد که با دم شیر بازی نکنید، و هم‌زمان از سپاه خواست قدرت‌نمایی کند. در مقابله با این گفتار و رجز خوانی «المان محمودوف» یکی از نمایندگان پارلمان جمهوری آذربایجان گفت: آذربایجان آن دم را قطع می‌کند. در حالی که تنش رو به افزایش بود «علی مطهری» نماینده پیشین مجلس در تویتر خود نوشت: ایران باید در مقابل طرح خائنانه جمهوری آذربایجان، ترکیه و اسرائیل مبتنی بر ایجاد دالان «زنگزور» که رابطه (مرز) ارمنستان را با ایران از بین می‌برد و یکی از راه‌های ایران به اروپا را مسدود می‌کند به هر قیمتی بایستد، جمهوری آذربایجان به جای خیانت به مادر خود ایران، بهتر است به دامن مادرش بازگردد و گزینه همان درسی را که صدام گرفت دریافت خواهد کرد (شگفت‌انگیز است که علی مطهری مرتجع نشانه دار، صدام را یادآور می‌شود که ایالات متحده به زیرش کشید نه جمهوری اسلامی)، به هر حال بازار مکاره داغ است و مطهری ایران را مادر می‌خواند و به کشور مستقل دیگری زبان درازی می‌کند که می‌تواند پیامدهای ناگواری داشته باشد. البته «سعید خطیب‌زاده» سخنگوی وزارت امور خارجه هم می‌گوید: نه مرزی عوض شده و نه ایران آن را می‌پذیرد. یعنی به دیگر سخن ایران توافق و قرارداد بین ارمنستان و آذربایجان را به رسمیت نمی‌شناسد. این هم نشانگر آن است که جمهوری اسلامی از این‌که راهش ندادند ناراحت و ناخشنود و حتی عصبی است. زیرا توافق بین ارمنستان و آذربایجان با نظارت فدراسیون روسیه به امضاء رسیده و نیروهای صلح روسیه هم در منطقه مستقر شدند.

در حالی که تنش بین دو کشور در حال گسترش بود و ابعاد وسیع‌تری بخود می‌گرفت، ناگهان نیروهای نظامی جمهوری اسلامی ایران دست به رزمایش نظامی با نام «فاتحان خیبر» در نزدیکی مرز جمهوری آذربایجان زدند که تا امروز بی‌سابقه بود. در این رزمایش تیپ ۲۱۶ زرهی، تیپ ۲۵ توپخانه، گروه‌های پهبادی، گروه ۴۳۳ مهندسی رزمی همراه با بالگردها و... شرکت کردند، فرماندهان رزمایش حساسیت به مرزهای شمال‌غربی را یادآور شدند و گفتند که ما فعالیت و تحرکات اسرائیل را رصد می‌کنیم و مخاطب ما اسرائیل است. «محمد پاکپور» فرمانده نیروی زمینی سپاه گفت: دولت‌های همسایه بهتر از هر کسی دلایل این رزمایش را می‌دانند، هدف ما جلوگیری از تغییر مرزها در کشورهای همسایه است این تغییرات مخل امنیت ما و خط قرمز ما است. این گفتار نشانگر آن است که نظامی‌ها بیشتر از سیاسی‌ها تصمیم‌گیری می‌کنند و کشور را بار دیگر برای رسیدن به اهداف و امیال خود به‌خطر می‌اندازند. هرچند وزرای خارجه سه کشور ایران، آذربایجان و ترکیه در تهران در آینده نزدیک نشست خواهند داشت و «آرارات میروزیان» وزیر خارجه ارمنستان هم در تهران بود، «خامنه‌ای» هم وارد صحنه شد و در دیدار مجازی با فرماندهان و فارغ‌التحصیلان دانشکده افسری گفت: ارتش بیگانه در منطقه مایه ویرانی است... آن کسانی که با توهم تکیه به دیگران گمان می‌کنند، امنیت خود را تامین می‌کنند به زودی سیلی خواهند خورد، البته خامنه‌ای نمی‌گوید که این سیلی

از سوی چه کسانی زده خواهد شد، در پی آن طوطی‌های حکومت هم وارد میدان شدند تا به تکرار سخنان خامنه‌ای بپردازند، در این راستا «مجتبی ذوالنوری» عضو کمیسیون امنیت ملی مجلس گفت: ترکیه و آذربایجان اگر منافع ایران را تهدید کنند و با دم شیر بازی کنند سبلی می‌خورند و «کمال خرازی» وزیر امور خارجه پیشین و رییس شورای راهبردی روابط خارجی هم ادامه داد و با هشدار یادآور شد: رهبران آذربایجان مراقب باشند که با اشتباه استراتژیک آتش جنگ را شعلهور نکنند، اسرائیل در آذربایجان لانه کرده و هدف شومی در سر دارد.

در میان این تهدیدها، رزمایش سه روزه (۱۳ تا ۱۵ مهرماه) آذربایجان با ترکیه در جمهوری خود مختار نخجوان با نام «برادری خدشه‌ناپذیر» آغاز شده و در آینده نزدیک با گرجستان هم رزمایش دیگری در تقییس برگزار خواهد شد.

در سال‌های اخیر نهادهای وابسته به جمهوری اسلامی به عنوان بازوی مذهب‌گرایی جمهوری اسلامی ایران و ابزار ژئوپولیتیک شیعه در جمهوری آذربایجان فعالیت گسترده‌ای داشته‌اند.

سازمان‌دهی و ایجاد امکان تحصیل رایگان طلاب آذربایجانی در حوزه‌های علمیه، اعزام جوانان به ایران برای دریافت آموزش‌های دینی در دانشگاه‌ها، فرستادن روحانیون به جمهوری آذربایجان برای تبلیغ مذهب تشیع، تامین اعتبار فعالیت‌های سازمان‌های مختلف طرفدار جمهوری اسلامی و برگزاری برنامه‌های مربوط به عاشورا، فعالیت در شبکه‌های اجتماعی و به راه‌انداختن وبسایت به زبان ترکی آذربایجانی و تبلیغ مذهب تشیع و فعالیت ۲۰ ساله کمیته امداد در شهرهای مختلف جمهوری آذربایجان، تنها بخشی از فعالیت‌های جمهوری اسلامی در جمهوری آذربایجان است.

وبسایت‌های طرفدار جمهوری اسلامی که به زبان ترکی آذربایجانی نیز در منطقه فعالیت می‌کنند تعدادشان به بیش از پنجاه وبسایت می‌رسد. به جز سایت‌های خبری که در ایران ثبت شده‌اند و زبان ترکی آذربایجانی را هم پوشش می‌دهند سایت‌های دیگری با دامنه اینترنتی آذربایجان ثبت شده‌اند که اخبار و مقالات تبلیغاتی را با کیفیت پایین می‌توان در همه این سایت‌ها مشاهده کرد.

مشاور یکی از مقامات کشور جمهوری آذربایجان در گفت‌وگو با ایران‌وایر می‌گوید: «ما فکر نمی‌کنیم که این سایت‌ها بتوانند تاثیر چندان بر روی مردم آذربایجان داشته باشند و این به این معنی نیست که بر روی این فعالیت‌ها کنترل نداشته باشیم بلکه برعکس هم کنترل داریم و هم این‌که دولت جمهوری آذربایجان با توجه به حساسیتی که بر روی این مسائل دارد نظارت کافی بر روی فعالیت این وبسایت‌ها دارد.»

کمیته امداد امام خمینی که تا سال ۲۰۱۱ به صورت فعال در جمهوری آذربایجان حضور داشت یکی دیگر از زمینه‌های فعالیت جمهوری اسلامی در آن کشور بود. به گزارش سایت رسمی کمیته امداد امام خمینی، تعداد واحدهای کمیته امداد در جمهوری آذربایجان ۵۵ واحد، شامل يك اداره كل مستقر در شهر باکو، چهار شاخه اصلی (در شهرهای باکو، لنکران، گویچای و گنجه)، ۱۶ کارگاه آموزشی، ۱۹ شعبه توزیع، پنج واحد فرهنگی، پنج واحد درمانی و پنج واحد دیگر است. کمیته امداد ۴۶۴ شهر و روستای جمهوری آذربایجان را تحت پوشش قرار داده بود. از سال ۲۰۱۱ که فعالیت تمامی شعب این کمیته در جمهوری آذربایجان به حالت تعلیق درآمده بود از سال ۲۰۱۴ به طور کلی فعالیت این کمیته در جمهوری آذربایجان متوقف شده است.

گفته می‌شود دلیل این تعلیق و توقف کار حمایت کمیته امداد از تجزیه طلبی در جمهوری آذربایجان عنوان شده است. پیش‌تر سایت خبری-تحلیلی «مدیا فروم» جمهوری آذربایجان با استناد به یک منبع رسمی که نامی از وی برده نشده، شعبه کمیته امداد امام خمینی در جمهوری آذربایجان را به حمایت از تجزیه طلبی در این جمهوری متهم کرد بود.

بالین حال «پاک آئین» سفیر سابق جمهوری اسلامی در جمهوری آذربایجان مدعی شده است که کمیته امداد در بیست سال فعالیت خود در این کشور نزدیک به ۴۳ میلیون دلار هزینه کرده است.

جمهوری آذربایجان از سال ۲۰۱۵ به طرز چشمگیری تعداد روحانیون ایرانی را در این کشور کاهش داده است. با افزایش دخالت مبلغین ایرانی در بین شیعیان جمهوری آذربایجان، این کشور مثل قبل به راحتی به این مبلغین اجازه فعالیت نمی‌دهد. حکومت در اولین اقدام بعد از قضایای نارداران، امامت آخوندهای آذربایجانی را که در حوزه‌های علمیه ایران تحصیل کرده‌اند ممنوع کرده است؛ همچنین با تاسیس «انستیتوی الهیات آذربایجان» در سال ۲۰۱۸ دانشجویان آذربایجانی را می‌پذیرد. با این‌که در سال ۱۳۹۳ «انستیتوی الهیات آذربایجان» با همکاری بنیاد امور دینی ترکیه تاسیس شده بود ولی انستیتوی الهیات آذربایجان دارای کارکرد موازی با فعالیت‌های تبلیغی جمهوری اسلامی است.

مقامات جمهوری آذربایجان، برای به حداقل رساندن تاثیر احتمالی جمهوری اسلامی بر جامعه شیعه آذربایجان و تضعیف اعتبار حوزه‌های علمیه ایران این اقدام را انجام داده‌اند. جایگزینی روحانیون معتدل، با روحانیون تحصیل‌کرده در ایران، می‌تواند از تاثیرات و تهدیدات احتمالی روحانیون آذربایجانی تحصیل‌کرده در حوزه‌های علمیه جمهوری اسلامی بکاهد.

مذهب شیعی اولین و تاثیرگذارترین سلاح جمهوری اسلامی برای دخالت در امور کشورهایی است که جمعیت شیعی دارند. کارشناسان معتقدند اصلی‌ترین دلایل عدم تاثیرگذاری ایران بر روی شیعیان جمهوری آذربایجان، به نسبت عراق، بحرین، یمن و پاکستان را می‌توان در دو مورد بررسی کرد.

اول این‌که مردم آذربایجان هرچند خود را مسلمان و با اکثریت شیعه قلمداد می‌کنند ولی نه هیچ‌گونه دروس دینی در مدارس به دانش‌آموزان آموخته می‌شود و نه این‌که حکومت چنین هدفی را دنبال می‌کند. تنها مطلبی که راجع به دین در کتاب درسی جمهوری آذربایجان می‌توان یافت مربوط به دوره راهنمایی است که در کتاب تعلیمات اجتماعی به‌طور مختصر در مورد ادیان مختلف توضیحاتی ارائه شده است. به‌هرحال این منکر اقلیتی نیست که عاشق اهل بیت هستند و بعضی از آن‌ها جمهوری اسلامی را مدینه فاضله می‌دانند.

بالین حال، برخلاف روحانیون شیعی عراقی، بحرینی، یمنی و پاکستانی یا روحانیون عمیقاً طرفدار جمهوری اسلامی، اعضای روحانیت شیعه آذربایجان به‌جز یکی دو گروه اقلیت سابقه فعالیت‌های افراطی‌گری نداشته و درخواست‌های سیاسی افراطی را نیز نداشته‌اند.

«نصیب نصیبی»، سفیر سابق جمهوری آذربایجان در تهران و استاد تاریخ دانشگاه آنکارا در گفت‌وگو با ایران‌وایر درباره عدم موفقیت استراتژی مذهب‌گرایی جمهوری اسلامی برای نفوذ در جمهوری آذربایجان گفته و می‌افزاید: «تنها میراث مثبتی که از شوروی سابق برای جمهوری آذربایجان به یادگار ماند لائیک بودن دولت است. مردم آذربایجان به مسلمان بودن خود اذعان می‌کنند ولی اکثریت آن‌ها اسلام را به‌جا نمی‌آورند و این اصلی‌ترین عامل در ناتوانی جمهوری اسلامی برای نفوذ در جمهوری آذربایجان است. جمهوری اسلامی بیشتر از آنچه در سایر کشورهای شیعه فعال است سعی کرد در کشور آذربایجان نفوذ بکند که موفق نشد.»

دوم این‌که در افکار عمومی جمهوری آذربایجان، نسبت به جمهوری اسلامی در مورد مسئله «قره‌باغ» بدبینی وجود دارد. بعد از جنگ هشت‌ساله جمهوری اسلامی و عراق که جمهوری اسلامی با هزاران کشته خود را پیروز جنگ می‌دانست خواستار انتقال تجربیات جنگی‌اش به جمهوری آذربایجان برای آزادسازی قره‌باغ شد. اولین گروه از مستشاران نظامی ایران در دهه ۹۰ میلادی برای آموزش نیروهای آذربایجانی به آن کشور رفتند که بعداً از طرف

«حیدر علی‌اف»، رئیس‌جمهور وقت جمهوری آذربایجان به اتهام جاسوسی و دخالت در امور داخلی از این کشور اخراج شدند. نماینده حقیقت‌پور نماینده اسبق اردبیل یکی از این مستشاران نظامی بود که پرونده جداگانه‌ای با عنوان جاسوسی در جمهوری آذربایجان داشت.

آنچه مسلم است اکنون جمهوری اسلامی، با بزرگترین بحران سیاسی، اقتصادی و اجتماعی خود روبه‌رو شده است، تولید ناخالص داخلی به سرعت و شدت افت می‌کند، از ارزش پول ملی کاسته می‌شود، کسری بودجه از حجم بودجه پیشی گرفته، تورم همراه با رکود اقتصاد را فلج و قفل کرده است، کارگران، آموزگاران، بازنشستگان و اقشار گوناگون اجتماعی با امرار معاش و تهیه خوراک درگیرند، در این شرایط، جمهوری اسلامی برای برون‌رفت از بحران فراگیر ممکن است به ماجراجویی دست بزند تا سپاه پاسداران و سایر نهادهای امنیتی و پلیسی و نظامی را تقویت کند و با سرکوب انقلاب مردم، جامعه را در مسیری قرار دهد که تنش با کشورهای همسایه به بحران بدون بازگشت تبدیل شود تا بلکه چند صباحی قدرت خونین و مرگبار خود را حفظ کند.

سپاه پاسداران با طرح «الحاق نخجوان به ایران» جمهوری آذربایجان را تهدید کرد

جمهوری اسلامی پس از انجام رزمایش در مرز با دو کشور آذربایجان و ارمنستان در اکتبر ۲۰۲۲ که رزمایشی تحریک‌کننده عنوان شد، ادعا کرد که در منطقه خودمختار نخجوان «جنبش الحاق به ایران» تشکیل شده و مردم این منطقه «خواستار بازگشت به ایران» شده‌اند.

علی اکبر پورجمشیدیان، معاون هماهنگ‌کننده نیروی زمینی سپاه پاسداران درباره رزمایش اخیر در مرزهای شمال غرب ایران گفت که «این رزمایش در منطقه حساس قفقاز و حاشیه رود ارس برگزار شد و چندین پیام داشت.» خبرگزاری‌های نزدیک به سپاه پس از آغاز دور جدید جنگ در منطقه قره‌باغ میان باکو و ایروان از پیامدهای این جنگ در تغییر مرزها و تحت تأثیر قرارگرفتن منافع و امنیت ملی ایران ابراز نگرانی کرده بودند. مقامات جمهوری اسلامی بارها اعلام کردند وجود مرز مشترک زمینی با ارمنستان و صدور کالا از این مرز به اروپا برای ایران از اهمیت اقتصادی بالایی برخوردار است.

در صورت قطع ارتباط زمینی ایران با ارمنستان با هدف ارتباط جمهوری خودمختار نخجوان به خاک جمهوری آذربایجان، ارتباط تهران با اروپا تنها از طریق باکو و آنکارا خواهد بود. این در حالی است که رجب طیب اردوغان، رئیس‌جمهوری ترکیه به‌شدت از ایده ارتباط زمینی میان آذربایجان و نخجوان حمایت می‌کند.

در همین رابطه، کانال سپاه پاسداران در تلگرام با طرح پرسشی تحت عنوان «به عنوان یک ایرانی آیا از تلاش هموطنانمان در منطقه نخجوان برای بازگشت و الحاق نخجوان به ایران حمایت می‌کنید؟» در تلاش است نسبت به اقدامات جمهوری آذربایجان واکنش نشان دهد.

سپاه پاسداران همچنین با ادعای «وجود جنبشی مردمی برای الحاق نخجوان به ایران» خواستار «کمک‌های اقتصادی و نظامی» برای پیوستن این منطقه به خاک ایران شد.

همزمان، رسانه‌های جمهوری آذربایجان اعلام کردند که ایران با انجام رزمایش‌های اخیر می‌خواهد نخجوان را از آذربایجان بگیرد و آن را ضمیمه خاک خود کند.

خبرگزاری «فارس»، وابسته به سپاه پاسداران پنجشنبه ۲۸ مهرماه اعلام کرد که وزیر خارجه ایران برای افتتاح یک سرکنسولگری در شهر مورد مناقشه کاپان، در نزدیکی مرز ارمنستان و جمهوری آذربایجان به این ارمنستان سفر کرده است.

افتتاح سرکنسولگری ایران در کاپان که بنا بر ادعای باکو، بخشی از قرمباغ و از نظر تاریخی مسلمان‌نشین و متعلق به جمهوری آذربایجان است، از سوی بسیاری از رسانه‌های ترکیه و جمهوری آذربایجان، دخالت ایران در این جنگ به نفع ارمنستان تعبیر شده است.

طرف‌های مناقشه در قفقاز جنوبی تاکید دارند که ایجاد کنسولگری ایران در این منطقه به رسمیت‌شناختن کاپان و استان سیونیک، به‌عنوان خاک ارمنستان در مناقشه قرمباغ تلقی می‌شود.

جمهوری خودمختار نخجوان که میان سه کشور ایران، ترکیه و ارمنستان قرار دارد، متعلق به جمهوری آذربایجان بوده اما ارتباطی زمینی با آذربایجان ندارد.

تعداد ساکنان نخجوان حدود ۴۶۰ هزار نفر از شهروندان ترک آذری است که در قرن شانزدهم میلادی در زمان حکمرانی صفویان به خاک ایران ضمیمه شد.

این منطقه در جنگ‌های میان ایران دوره قاجاریه با روسیه تزاری در سال ۱۸۲۸ در چارچوب قرارداد ترکمنچای به خاک روسیه ملحق و پس از فروپاشی شوروی سابق با حفظ خودمختاری، جزئی از خاک جمهوری آذربایجان شد.

همزمان با طرح ادعاهای جمهوری اسلامی ایران در رابطه با نخجوان، جریان‌ها و گروه‌های ناسیونالیست ترک آذربایجانی با نامیدن مناطق ترک‌نشین ایران به «آذربایجان جنوبی» خواستار الحاق این مناطق به جمهوری آذربایجان تحت عنوان «آذربایجان شمالی» هستند.

سخنان علی‌اف درباره روابط فرهنگی

«آذرتاج» خبرگزاری رسمی آذربایجان، روز جمعه ۲۵ نوامبر ۲۰۲۲ به نقل از علی‌اف نوشت در آذربایجان ۳۴۰ مدرسه به زبان روسی، ۱۰ مدرسه به زبان گرجی تدریس می‌کنند. در گرجستان نیز ۱۱۶ مدرسه به زبان آذری تدریس می‌کنند.

او در ادامه تاکید کرد: «در ایران مدارس به زبان روسی آموزش می‌دهند، همچنین ارمنی‌ها هم به زبان خودشان تدریس می‌کنند اما چرا مدرسه‌ای به زبان آذربایجانی (ترکی آذری) تدریس نمی‌کند. این چگونه ممکن است؟»

رئیس جمهوری آذربایجان در ادامه افزود ما به دنبال آموزش زبان آذربایجانی در مدارس ایران هستیم زیرا در غیر این صورت عناصر ادبی زبان از بین رفته و این زبان تنها در خانه باقی خواهد ماند.

علی‌اف همچنین خاطرنشان کرد: «اگر کسی بگوید این دخالت در امور داخلی است، ما قاطعانه آن را رد می‌کنیم. سیاست خارجی آذربایجان بسیار روشن است. ما در امور داخلی هیچ کشوری دخالت نکرده و نمی‌کنیم.»

خبرگزاری تسنیم «اظهارات مداخله‌گرایانه و گستاخانه» علی‌اف را تکذیب کرده و گفته است که در ایران، زبان روسی و ارمنی تدریس نمی‌شود.

اختلافات ایران و جمهوری آذربایجان فراتر از موضوع زبان است. مناسبات آذربایجان با اسرائیل و روابط ارمنستان با ایران یکی دیگر از موضوع‌های مناقشه دو کشور است.

علی‌اف اکنون برای نخستین بار به صراحت از همتای ایرانی خود انتقاد کرده و به وخیم شدن «وضعیت» در دوره ابراهیم رئیسی اشاره کرده است.

رئیس جمهوری آذربایجان بدون ذکر نام ابراهیم رئیسی گفت: «من با سه جمهور ایران خاتمی، احمدی نژاد و روحانی کار کرده‌ام اما در تمام این سال‌ها وضعیتی شبیه به امروز روی نداده بود. هیچ‌وقت مثل امروز شاهد بیانیه‌های مملو از نفرت و تهدید علیه آذربایجان نبودیم. ایران در عرض چند ماه دو رزمایش نظامی در مرز ما برگزار کرد.»

علی‌اف همچنین گفته است آذربایجان مجبور شده است تمرینات نظامی در مرز ایران انجام دهد تا نشان دهد که از آن‌ها نمی‌ترسد.

موقعیت جغرافیایی و اقتصاد و سیاسی آذربایجان

کشور جمهوری آذربایجان در منطقه جغرافیایی قفقاز و در گذرگاه اروپا و آسیای جنوب غربی و در جوار دریای خزر واقع شده است و این‌که نوع حکومت جمهوری آذربایجان جمهوری پارلمانی چند حزبی با یک مجلس قانون‌گذاری و سکولار است، اما در بیش از دو دهه اخیر، خانواده علی‌اف پدر و پسر بر این کشور حاکمیت دارند.

جمهوری آذربایجان سکولار است و از سال ۲۰۰۱ میلادی به عضویت شورای اروپا درآمد.

سرزمین آذربایجان مساحتی به‌اندازه ۸۶ هزار و ۶۰۰ کیلومتر مربع را در بر می‌گیرد. این سرزمین منطقه مورد مناقشه ناگورنو قره باغ که بیشتر ساکنان آن ارمنی هستند، و جمهوری ناپیوسته نخجوان را نیز که به واسطه مرزهای ارمنستان از آذربایجان شده است، شامل می‌شود. نخجوان از جنوب و غرب با ایران و ترکیه هم مرز است. آذربایجان در کناره‌های باختری دریای خزر قرار دارد. این جمهوری از شمال با فدراسیون روسیه، از شمال‌غربی با گرجستان، از غرب با ارمنستان و از جنوب با ایران هم مرز است.

جمعیت آذربایجان ین کشور در حال حاضر حدود ۱۰/۱ میلیون نفر جمعیت دارد و از این نظر جزو ۹۰ مین کشور پرجمعیت دنیا شناخته می‌شود.

جمهوری آذربایجان در سال‌های قبل با تولید ناخالص ملی خود توانست به میزان ۱۲ درصد به رشد اقتصاد کشور خود کمک نماید.

محصول نفتی این کشور از کیفیت خوبی برخوردار است و همین موضوع سبب شده است که سرمایه‌گذاری در کشور آذربایجان نیز بیشتر از قبل شود.

بخش کشاورزی کشور آذربایجان در حدود سی درصد از تولید ملی را به خود اختصاص می‌دهد. با توجه به بهره‌برداری منابع نفتی که از سوی روسیه شکل گرفت، کشور آذربایجان در طول روز با تولید بیش از ۴۵۰ هزار بشکه نفت یکی از عمده‌ترین منابع تامین نفت در شوروی محسوب می‌شود.

در این کشور صنعت نیز نقش مهمی دارد به‌طوری که ۴۰ درصد از تولید ملی به صنایعی مربوط است که در کشور آذربایجان روزبه‌روز به پیشرفت بهتری می‌رسند. در حدود سی درصد از نیروی کاری در کشور آذربایجان در زمینه صنعت فعالیت می‌کنند. یک نکته مهم در کشور آذربایجان این است که این کشور دارای نیروی متخصص زیادی است و این روال سبب شده است که نیاز کشور آذربایجان به نیروهای متخصص غیر آذربایجانی کمتر از قبل شود.

امروزه اقتصاد کشور آذربایجان ترکیبی از فعالیت‌های در حال گذر و فعالیت‌های متمرکز دولتی است. به‌طوری که بزرگترین ظرفیت‌های اقتصادی کشور آذربایجان منابع نفت و گاز محسوب می‌شود. این کشور دارای زمین‌های کشاورزی بسیار وسیعی است و تأسیسات اقتصاد دولتی در کشور آذربایجان نیز در روند رشدی قرار دارد.

درآمدهای حاصل در کشور آذربایجان به‌طور کلی بر اساس قراردادهای نفتی بین‌المللی تامین می‌شود. رشد سرمایه‌گذاری خارجی در این کشور نیز به رشد اقتصاد کشور آذربایجان کمک شایانی کرده است.

رتبه کشور آذربایجان در زمینه بخش انرژی بسیار بالا اعلام شده است به طوری که پس از گذشت ۱۰۰ سال امروزه انرژی در این کشور توانسته حجم وسیعی از سرمایه‌های خارجی را به سمت خود جذب نماید. در طول در سال گذشته

۸۰ درصد از کل درآمد صادراتی کشور از سمت انرژی تامین می‌شود. بنابراین بخش انرژی کشور آذربایجان با رشد ۷۵ درصدی همراه بوده است.

کشور آذربایجان در زمینه صنعت و معدن رتبه بالایی در جهان دارد به طوری که یکی از مهمترین بخش‌های اقتصادی این کشور است و توانسته با در نظر گرفتن سیاست‌های جدید این بخش را به رشد خوبی برساند. رتبه منابع طبیعی و معدنی غنی کشور آذربایجان در سال‌های گذشته با کاهش روبه‌رو شد اما در سال‌های اخیر شاهد رشد ۲۶ درصدی منابع طبیعی در این کشور هستیم. به این ترتیب کارخانه و صنایع مختلفی در این کشور در زمینه‌های متنوع در حال کار هستند.

کشور آذربایجان در زمینه صنایع شیمیایی نیز در سال ۲۰۲۰ توانست به رشد ۸۰ درصدی برسد، تمامی سیستم‌های غیر مجهز این کشور کنار رفته اند و مشخص است که صنایع ماشین‌سازی جدیدی جایگزین شده است. صنایع نفت و گاز طبیعی کشور آذربایجان در دنیا رتبه بالایی دارند به طوری که وارد بخش‌های صادراتی قدرتمندی شده‌اند. جمهوری آذربایجان از صنعت قابل قبولی در زمینه‌های مختلف استفاده کرده است و صنایع سنگین در کشور آذربایجان به شکل گسترده‌ای به رشد خوبی رسیده‌اند.

اگر به ساختار سیاسی کشور آذربایجان بیش‌تر دقت کنیم مشابه با جمهوری‌های هم سود و مشترک‌المنافع است. ساختار حکومتی جمهوری آذربایجان از سه قوه تشکیل شده است.

بیش از ۵۰ حزب سیاسی رسمی در کشور آذربایجان ثبت شده است که در حدود ۳۵ مورد از حزب‌ها موافق دولت هستند. حزب حاکم کشور آذربایجان مهمترین حزب محسوب می‌شود و بیش از ۵۰۰ هزار عضو دارد.

نظام پارلمانی در کشور آذربایجان هر ۵ سال یکبار صورت می‌گیرد و در این بخش نیاز است که نمایندگان از بخش‌های مختلف برای هر شهر انتخاب شوند. مجلس جمهوری آذربایجان حدود ۲۵۰ نماینده دارد و برای هر ۵ سال از سوی مردم انتخاب می‌شود. انتخابات شهرداری‌ها هم هر ۵ سال یک بار مشخص می‌شوند.

بیش از ۹۰ درصد از اعضای پارلمان کشور آذربایجان از سوی اعضای احزاب موافق دولت هستند. پرچم کشور آذربایجان بر اساس یک شورای مشخص انتخاب شده است. دولت کشور آذربایجان یک جمهوری دموکراتیک و حقوقی است. در این کشور یک سیستم ریاست جمهوری و

باکو پایتخت کشور آذربایجان و یکی از مهمترین شهرهای این کشور محسوب می‌شود. این شهر بر ساحل غربی دریای خزر قرار دارد و یک منطقه نفت‌خیز نیز محسوب می‌شود. به‌طور کلی شهر باکو یک شهر بسیار پرجمعیت و زیبا است که اغلب ایرانیان در مهاجرت به کشور آذربایجان این شهر را گزینه خوبی می‌دانند. این شهر دارای پارک‌های ساحلی بکر و بی‌نظیر است به طوری که موسیقی و تئاتر بخش مهمی از شهر محسوب می‌شود.

نخجوان یک سرزمین بسیار کهن و زیبا در کشور آذربایجان است که از نظر تاریخی رتبه بالایی دارد. این شهر در دامنه‌های کوه قفقاز قرار دارد و به‌طور کلی یک گزینه بسیار جالب برای زندگی محسوب می‌شود.

لریک از دیگر شهرهای کوهستانی و دیدنی در کشور آذربایجان است که دارای رودخانه و آبشارهای سریع و دل‌انگیزی است. لریک یک شهر کوچک است و در بخش جنوب کشور آذربایجان قرار دارد.

از دیگر شهرهای بسیار مشهور در کشور آذربایجان می‌تواند به پنجه، شکی یولاخ، خان کندی، لنکران و آق‌دام اشاره نمود.

این سرزمین زیبا از دوران **عصر حجر قدیم** مسکونی بوده و بیش‌ترین ادوار تاریخی آن با ایران **وجه مشترک** بسیاری داشته است و لازم به ذکر است که کلمه آذربایجان از نام آرتورپات والی ایرانی آذربایجان در دوران اسکندر مقدونی بر

گرفته شده است و همچنین در قدیم و الایام در فرهنگ یونانی از آن به عنوان آلبانیا یاد شده و اینکه تقریباً مطابق ناحیه اران در دوره اسلامی نیز بوده است، نکته قابل توجه دیگر اینکه نواحی شمال رود کورا به شروان نیز شهرت یافته بوده و در ایام باستانی مسکن سکاها بود و بعدها جزوی از امپراطوری روم قرار گرفت، در ضمن مهم است بدانید که در اوایل قرن ۳ میلادی قسمت اعظم آن به تصرف سلسله ساسانیان درآمد و نفوذ اعراب مسلمان در آن از اواخر قرن ۷ میلادی آغاز شد و مقارن ظهور سلجوقیان در قرون ۱۰ و ۱۱ میلادی، فرهنگ و زبان ترکی نیز وارد این کشور شد.

در ابتدای قرن بیست، صنایع نفت باکو به توسعه می‌رسد به‌طوری که این شهر از ارزش زیادی برخوردار می‌شود. متخصصان و کارگران روسی و اوکراینی کشور آذربایجان را برای زندگی انتخاب می‌کنند و باکو یکی از مرکزهای انقلاب ۱۹۱۷ روسیه محسوب می‌شود.

پس از انقلاب اکتبر در کشور روسیه، حزب مساوات دولت آذربایجان را مستقل اعلام کرد و دولت مستقل توانست تا سال ۱۹۲۰ دوام آورد. این رویه سبب شد که اعزام نیروهای وزارت کشور آذربایجان نیز صورت بگیرد. کشور آذربایجان در سال ۱۹۹۱ استقلال یافت اما در جریان جنگ، بخش‌های یوخاری اسکپارا برخودارلیو و سفولو توسط جنگ قره‌باغ اشغال می‌شود. این کشور در سال ۱۹۹۱ تحت اشغال روسیه بود. زبان کشور آذربایجان در طول شرایط مختلف تغییرات زیادی داشته است.

بیشتر مردم کشور آذربایجان ترک‌زبان هستند و البته زبان‌های روسی و ارمنی نیز در این کشور رواج دارد. در برخی منطقه‌ها شاهد زبان‌های تالشی و تالی هستیم. سابقه تاریخی این کشور به‌طور کلی مشابه با ایران است و مردم کشور آذربایجان نیز از نظر فرهنگ با مردم ایران شباهت‌های زیادی دارند.

نتیجه‌گیری

از وخیم‌شدن روابط جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان، می‌توانیم نتیجه بگیریم که این وضعیت شاید در کوتاه‌مدت به تحولات خصمانه منجر نشود، اما در درازمدت، ممکن است رابطه تهران-باکو، خصمانه‌تر از آن باشد که تاکنون شاهدش بوده‌ایم.

جمهوری اسلامی ایران کار را به جایی رسانده است که به‌جای چانه‌زنی سیاسی و دیپلماسی، دیروز به مانور نظامی و ارتش و سپاه روی بیاورد و امروز به حمله تروریستی به سفارت جمهوری آذربایجان در تهران ببندد و آدرس غلط دهد.

جمهوری آذربایجان اعلام کرد که در حال تخلیه کارکنان سفارت خود در تهران است. آبخان حاجی زاده، سخنگوی وزارت امور خارجه این کشور در جمع خبرنگاران ضمن محکوم کردن این «اقدام تروریستی» گفت: «مسئولیت این حمله به عهده ایران است.»

حاجی‌زاده تاکید کرد که «کمپین اخیر ضد آذربایجانی در رسانه‌های ایران» زمینه‌ساز این حمله بوده است. پیش‌تر الهام علی‌اف، رئیس جمهور آذربایجان خواهان رسیدگی سریع به این حمله و مجازات عاملان آن شد. او گفت: «حمله تروریستی به اماکن دیپلماتیک غیرقابل قبول است.»

به گزارش خبرگزاری رویترز وزارت خارجه جمهوری آذربایجان پیش‌تر از دولت ایران خواسته بود تدابیر امنیتی برای حفاظت از سفارت را تقویت کند اما تهران به این خواست دولت همسایه اهمیت نداده است.

به علاوه بخشی از شهروندان جمهوری آذربایجان، شیعه مذهب هستند که از مدارس دینی جمهوری اسلامی ایران فارغ التحصیل شده‌اند و عده‌ای از آن‌ها از داخل ایران علیه جمهوری آذربایجان فعالیت دارند و از جمعیت شیعه آذربایجان می‌خواهند که علیه دولت فعلی جمهوری آذربایجان فعالیت کنند. در گذشته آذربایجان چندین فعال دینی را به افراطی‌گری و تروریسم و تدارک کودتا متهم کرده و به زندان انداخته است.

اگر آذربایجان در خروج دیپلمات‌هایش از ایران، در تصمیماتش تجدیدنظر نکند - که چشم‌اندازی هم برایش دیده نمی‌شود - آن‌چه در انتظار این رابطه است، چیزی نیست جز تنش بیش‌تر ... آن‌قدر که چه بسا روزی دیگر نتوان اختلافات عمیق تهران و باکو را «آتش زیر خاکستر» نامید.

شنبه هشتم بهمن- دلو- ۱۴۰۱ بیست و هشتم جنوری ۲۰۲۳

*اینک فیلم لحظه ورود مهاجم مسلح به سفارت جمهوری آذربایجان در تهران:

<https://ifilo.net/v/wVdTxuR>